

ПРОФ. ДР САВА ЖИВАНОВ
(1929–2021)

Преминуо је Сава Живанов, совјетолог, политиколог и професор Факултета политичких наука. Рођен је у Вршцу 22. јануара 1929. а преминуо у Београду 14. јануара 2021. Током свог дугог живота био је везан за „руско“ питање. Студирао је на Новинарској и дипломатској високој школи у Београду до 1952, у времену најдубље кризе совјетско-југословенских односа када је сврставање било обавезан услов преживљавања, а поготово напредовања у каријери. Први свој научни рад – магистарску тезу у Високој школи политичких наука Универзитета у Београду написао је 1964. под називом „Покрет радничке контроле у Русији 1917–1918“ (322 стране). Докторска теза, одбрањена у истој високошколској установи 1966. са насловом „Радничко учествовање у управљању национализованом индустријом у првим годинама совјетске власти (1917–1921)“ имала је 710 страна. У овом раду, у складу са идеолошким путоказима тадашње Југославије, тражио је самоуправни социјализам у првим данима постојања совјетске државе.

У свом активном политичком животу радио је у учитељској школи у Вршцу, као секретар (1954–1955). Радио је и као наставник у гимназији коју је некад завршио (1955–1958) и у учитељској школи (1960–1962) у Вршцу. Учествовао је и у раду локалне самоуправе као потпредседник Скупштине општине (1958–1960) и као председ-

ник Културно-просветне заједнице у Вршцу (1960–1963). Од 1963. је радио у високој Школи политичких наука, која је 1968. прерасла у Факултет политичких наука. Неко време је био и помоћник идеолога југословенског самоуправног социјализма Едварда Кардеља, који је преминуо 1979.

Крајем седамдесетих година Сава Живанов је успоставио блиске односе са појединим руским историчарима. Најтоплије успомене о њему остале су код неколико породица историчара које су радиле у руској амбасади. Кандидат историјских наука Олга Решетњикова је објавила о њему на сајту stoletie.ru веома лепе успомене: „Саву смо упознали априла 1979. Тада је имао 50 година, био је доктор наука, професор на Факултету политичких наука Универзитета у Београду, аутор бројних чланака и монографија који покривају период од краја 19. века до наших дана... У понашању није имао ни сенке умишљености или истицања сопствене важности. Одушевио нас је својом бујном енергијом, љубављу према животу, сјајним смислом за хумор. У комуникацији је био врло љубазан, пажљив, врло гостољубив и широкогруд. Било је изненађујуће занимљиво разговарати с њим – имао је широка знања, аналитичко размишљање, способност да слуша и чује саговорника. Патриота своје земље, Сава није скривао искрену љубав према Русији и руском народу, показивао је искрено интересовање за живот наше земље, за догађаје који су се у њој одвијали, за радости и туге нашег народа. Никада није пропустио прилику да започне разговор са нашим туристима, случајним сапутницима који су говорили руски. Проучавајући сложена питања друштвеног и политичког живота наше земље, Сава Живанов је у многим областима био пионир, доносећи неке погрешне пресуде имао је храбрости да их сам накнадно исправи након додатних истраживања. Његова дела одликовала су се пре свега чињеницом да није било русофобије у бројним критичким радовима о политици царске Русије, совјетског модела социјализма, стаљинизма, унутрашње или спољне политике руске и совјетске државе. Увек је непристрасно оцењивао улогу Русије у ослобађању југословенских народа од турског јарма, допринос СССР-а борби против нацистичке Немачке и формирању СФРЈ. Проучавање огромног низа докумената омогућило му је да извуче основни закључак да су традиционално блиски односи између Србије и Русије представљали битну историјску константу постојања Србије као одрживе независне државе“. Историчари пристигли из Русије су се сећали спремности Живанова да им понуди на читање или

чак поклони забрањена у Брежњевљевом СССР-у дела Троцког, Бухарина и Стаљина.

У исто време (1980) настаје занимљив стручни рад Саве Живанова „Совјетска схватања европске безбедности и сарадње“ који може да послужи као добар извор о перцепцији СССР-а у делу југословенских елита из периода касног титоизма. Наравно, тада су из пера вредног писца наставила да излазе дела о самоуправном социјализму, уџбеници марксизма и коментари на српско издање вишетомних сабраних дела В. И. Лењина. Са посебним задовољством (као и већи део стручне југословенске јавности) Живанов је дочекао промене у СССР-у, делатност М. С. Горбачова током перестројке и убрзања, које је тумачио у контексту предсказиване дестаљинизације и победе самоуправних снага над ауторитарно-бирокупатским снагама у Комунистичкој партији СССР-а; његови текстови су излазили у часописима: *Социјализам*: орган Централног комитета Савеза комуниста Југославије, *Гледишта*: часопис Београдског универзитета; *Комунист*: орган Савеза комуниста Југославије и Савеза комуниста Босне и Херцеговине, *Марксизам у свету*: часопис превода из стране периодике и књига. Спољнополитичке последице ових промена и посебно њихове импликације на подручју Западног Балкана постали су очигледни тек деведесетих година минулог века.

Круна политиколошког рада Саве Живанова били су волуминозни радови посвећени револуцији у Русији 1917, њеним разлозима и последицама, објављени у истакнутим домаћим издавачким кућама. У Научној књизи је 1988. изашла монографија *Револуција у Русији 1917. године: кључна питања, основни токови и социјални и политички носиоци* (340 страна). Службени лист је 2002. објавио књигу *Русија на прелому векова: последње деценије руског царства од завршетка Кримског до почетка Првог светског рата (1855–1914)* која је имала 715 страница. Исти издавач, у сарадњи са Информатиком, објавио је 2005. дело *Русија и раскол Европе: односи између европских сила пред Први светски рат: од Берлинског конгреса до почетка рата (1878–1914)*, (317 стр.). Након две године (2007) у Нолиту је изашао *Пад руског царства* у два тома (Русија у Првом светском рату и Фебруарска револуција, укупно 1.347 стр.). Најзад, 2009. Нолит је објавио двотомну монографију *Русија 1917: од пада самодржавног царства до проглашења демократске републике*, која је имала укупно 847 страница. Потом 2012. Службени гласник објављује двотомни *Црвени октобар* (Октобарска револуција и Совјети или уставотворна скупштина) –

крешендо списатељског рада који чини 1.477 страна густо збијеног текста! Није ни чудо да је врсни историчар српско-руских односа у 20. веку Н. Б. Поповић, аутор неколико монографија кључних за ово питање, током промоције *Црвеног октобра* усхићено рекао: „Парадокс је да аутор овако обимног дела није из Русије или неке богате европске земље. Тврдим да је Сава Живанов најплоднији аутор који се бави овом тематиком на свету.“

Након овог вишегодишњег монументалног рада Живанов је успео да поклони читаоцима још једну књигу. Завод за уџбенике је 2014. објавио његову монографију *Европа пред Први светски рат: корени, узроци и поводи Великог рата: од Берлинског конгреса до почетка Првог светског рата (1878–1914)*, (418 стр.) са језгровитим предговором др Милоша Ковића.

Завидан животни век, војвођанска ведрина и аналитички оптимизам помогли су покојном проф. др Сави Живанову да буде успешан на више колосека – породичном, службеном и професионалном. Надживео је више држава и система, али је остао веран идеалима далеке младости. Био је патриота своје земље, а поштовао је и друге. Веровао је у идеале социјалне правде. Са топлином је гледао на Русију у њеним различитим временима и фазама. Слава му!

Алексеј ТИМОФЕЈЕВ